

Feminista tövisek Fekete Gyulának*

Csodálkozással és értetlenül olvastam Fekete Gyula anyák napi köszöntőjét a *Hitel* 9. számában. Értetlenül, mert Fekete Gyula egy olyan mozgalmat ítél el — a feminizmust —, amelyről a cikk tanúsága szerint kevés fogalma van. Ráadásul, mint ahogyan a kedvenc feketegyulai fordulat („szoktam mondani”) jelzi (ha netán az olvasó nem ismerné kellőképpen az életművet), nem is először. A modern nőmozgalmat nagyvonalúan „anyagilkos feminizmusnak” nevezi, „hiszen ahol tért hódít, mindenütt az anyaság gyalázása, lefokozása” kíséri.

Vajon mire és kikre gondol Fekete Gyula? Melyik az a feminizmus, amely „gáttalanul” gyalázza az anyaságot? Hol az a feminista, aki méltóságán alulinak tartaná egy rántás kikeverését? És egyáltalán: hol gyűrűzött be a feminizmus Magyarországra? — Úgy tűnik, Fekete Gyula nem igen ismeri a feminista mozgalom gondolatrendszerét, ennél fogva azt sem tudhatja, hogy a magyar családok és szociálpolitika jelenlegi kríziséhez a feminizmusnak semmi köze. Igazán merész fantázia kell ahhoz a felvetéshez, miszerint azért születik ilyen kevés magyar gyermek, mert annyira feminista érzelműek volnának a magyar nők. (Azok, pontosabban, akik a „kényelem, az anyagi jólét” és a „*dolce vita*” élvezeteire cserélték fel az anyaságot. Ami sikerült is nekik, tudjuk.)

De hiába is keresnénk igazságtartalmat Fekete Gyula kirohanásaiban. Azok ugyanis a feminizmusról a hozzá nem értők között gyakran elterjedt hamis sztereotípiákra épülnek, azaz:

- a feminista a család szétrobbantásán fáradozik; elveti az anyaságot, nem szeret főzni és gyermeket nevelni;

- a feminista férfinormákat erőltet nőkre; „belekozmásodva a történeti sémákba, a veszni indult, elavuló férfiszerepről másolja a szabásmintát, telve nemi-osztályharcos indulatokkal.”

De vajon Fekete Gyula honnan szerezte ismereteit? Milyen feminista írásokat olvasott? Ismeri-e a XIX. századi nagy klasszikusokat, mint Mary Wollstonecraft, John Stuart Mill, Harriet Martineau, Frances Wright, Margaret Fuller, August Bebel vagy Emma Goldman? Az antifeminista írókat biztos ismeri, talán az ő műveikből (pl. Nietzsche, Strindberg, Freud) merítette gondolatait. Bizonyára olvasta a feminizmus szövetségeseit, Friedrich Engels, George Sand, Virginia Woolf, Margaret Mead, Simone de Beauvoir és Theodore Roszak írásait is. Kérdés persze, hogy milyen szemmel. De még ez sem volna elegendő. Mert ha valaki véleményt mond a feminizmusról,

ismernie kell a kortárs feminista gondolkodókat, a nőmozgalom teoretikusait, így olyan szerzők munkáit, mint Kate Millet, Betty Friedan, Juliet Mitchell, Hélène Cixous, Mary Daly, Anne Koedt, Gloria Steinem, Germaine Greer, Alice Schwarzer, hogy csak a legrangosabbakat említsem. Mert ha például Fekete Gyula olvasta volna a francia Hélène Cixous-t, tudná, hogy mit gondolnak a feministák a férfi-értékek női adaptálásáról; Cixous ugyanis másról sem beszél, mint a nők számára legbecesebb *différance*-ról (sic!), a nőiség elidegeníthetetlen tulajdonságairól. Az sem lett volna baj, ha a kezébe kerül Carol Gilligan amerikai feminista szociálpszichológus nagyszabású tanulmánya, amelyből kiderül, milyen gyökeresen különbözik a nők kognitív berendezkedése és ismereteik artikulálásának módja a férfiakétól. (Ugyanerről a témáról egyébként olyan férfiktól is lehet olvasni, mint Lawrence Kohlberg, David Hamburg, Donald Lunde, Walter Mischel, Roy D'Andrade vagy Sanford Dornbush.) Ha pedig ismerné, mondjuk Betsy Warrior és Pat Mainardi írását, azt is tudná Fekete Gyula, hogy nemcsak ő aggódik a többgyermekes anyák sorsáért és a házimunka méltóságának elismertetéséért. (Sőt, talán — *horribile dictu* — maga Fekete Gyula is fölvonult volna a New York-i radikális feminista férfiakkal és nőekkel, amikor a családban végzett munkák társadalmi elismerését követelték a hetvenes években.) Vagy ha belelapozott volna Louise Kapp Howe híres könyvébe a „rózsaszín galléros munkásokról”, láthatná, hogyan próbálják a feministák a hagyományos női készségeket elismertetni. Talán azt is meg merném kockáztatni, hogy nem Fekete Gyula fedezte fel az anyákat, hanem — legalábbis az irodalom számára — a feminista irodalomkritika. Én elsősorban az amerikaiakat ismervén állíthatom, hogy az anyaság, az anyagyermek viszony, a női szolidaritás és a női hagyománykeresés soha ennyit nem szerepelt az irodalomtudományban, és soha ilyen rangos helyet nem foglalt el az irodalmi kánonban, mint — éppen a feministáknak köszönhetően — ma. Ezek bizony nem anyagyilkosok, hanem anyaéltető feministák.

Félek, hogy nem sok ismeret áll Fekete Gyula sztereotípiái mögött. A feminizmus önálló stúdium, mely tanulást, olvasást feltételez. Az a szerző, aki gondolatmenetét ismeretek helyett hamis, ám bizonyos körök helyeslésére számító előítéletekre alapozza, könnyen veszélyes játékot űzhet az olvasóval. Rosszul jár az a mozgalom is, amely magáévá tesz ilyen gondolatokat.

De ki is a feminista? Nem könnyű röviden válaszolni. A feminista elsősorban nőpárti, férfipárti, családpárti, emberpárti. Az autonóm személyiség híve, s felnőtt, érett, méltósággal és tartással bíró emberekből álló társadalmat akar. Az a feminista, aki a nők és férfiak számára egyaránt többfajta életformát, életcél képzelt lehetségesnek, s ezen alternatívákat nem állítja hierarchiába, hanem mindegyiket egyformán jogosnak fogadja el, miközben az autonóm személyiségtől várja el, hogy tudatosan válasszon közülük. Az a feminista, aki nem privilegizál családmódot, életvitelt, gondolkodásmódot, erkölcsi törvényt, hanem elfogadja, hogy mindez a

privát szféra tartományába esik, s mint ilyen, minden ember személyes döntését igénylő *magánügy*. Továbbá az a feminista, aki sem a nukleáris családmódot, sem az „örök erkölcsi törvényeket” nem erőlteti a másokra, de ugyanakkor elfogadja és tiszteli e normák tudatos választását.

A feminista általában jó háziasszony, mert saját, tudatos választása a háztartás, amelyben örömet leli; feltehetően kiváló anya: anyasága ugyanis nem balesetként érte, nem véletlen vagy kényszerűség, hanem mert így döntött. Hasonló okokból lehet derűs házitanítója gyermekeinek, ügyes kertész, jó sofőr, odaadó szerető. És sorolhatnám. De a legfontosabb: a feminista házasságok, ill. kapcsolatok általában jobban működnek, mint a hagyományosak, mert nagyobb privát térben élnek a felek, melynek épsége felett a tolerancia szigorú szabályai öröködnék. Mahatma Gandhi élete vége felé bevallotta, hogy rossz férj volt, mert híres erőszakmentességét a házasságában nem tudta megvalósítani: annyira meg volt győződve a saját igazáról, hogy azt — pusztán szeretetből — ráerőltette a feleségére. Az ilyenfajta toleranciára gondolnak a feministák. Barbara Pope amerikai történész a szokásos masszív amerikai terepanyagra támaszkodva kimutatta: a feminista házastársak között őszintébb, meghittebb a légkör, a feleségek nem „adják ki” férjüket, nem panaszkodnak rájuk, s a házastársi hűség esélye is megtöbbszöröződik.

A feminista nem „anyaggyilkos”, sőt: mélyszélesen aggódik az anyaságba öntudatlanul belesodródó nőkért, akik csak abortusszal menekülhetnek a szégyen, az előítélet és a nyomor elől. A feminista aggódik a gyes-neurózisban szenvedőkért, akik a domesztikus szférába zártan nem lelnek az anyaság szentségére. Aggódik a túlhaszolt, agyondolgoztatott, ólmosan fáradt magyar nőkért, akiket a társadalom és a család egyaránt megaláz és kizsákmányol. Aggódik a társadalomba csak a férfiakon keresztül kapcsolódó nőkért, akiknek sírkövén is csak ez állhat: *Özv. Bognár Antalné*. Aggódik a brutálisan bántalmazott feleségeikért, aggódik azokért a nőkért, akik testükkel kereskednek, s azokért a férfiakért, akik ahárha csak pillantásukkal üzletfeleik lesznek. Aggódik a feminista azokért a nőkért, akik más norma szerint élnek, akik „gerincroppantó” férfimunkát végeznek, akik az otthonon kívül is vágnak alkotómunkára, s akik éppen azért, mert kettős tehet van a vállukon, hátrányos helyzetben kénytelenek dolgozni. A feminista aggódik ezen kívül azért a családjáért, ahonnan hiányzik a férfi, s azért a gazdaságért, tudományért, művészetért, közéletért, mozgalomért, ahonnan hiányoznak a nők.

A feminista nem magzatgyilkos. A napi öt-hatszáz elkapart magzatnak nem feminista megfontolásokból kell meghalnia, hanem másért. Nagy Péter Tibor és Radnóti Alice tavaly november 3-án, a *Magyar nemzetben* megjelent kitűnő cikkben szállt vitába az MDF Szegeden proklamált népesedési programjával. (A cikket sajnos az érintettek — tudomásom szerint — megválaszolatlanul hagyták.) A szerzőpár olyan társadalmi viszonyokat követel, amelyekről egyszerre csökken a születés *előtti* és születés *utáni* mortalitás.

A feminista visszautasítja azt a burkolt rágalmat, amely a nőkre hárítja a nemzethalál felelősségét. Az abortusz — a Nagy és Radnóti által leírt társadalmi okokon kívül — azért ölthetett Magyarországon ilyen katasztrofális méreteket, mert a születésszabályozásnak szinte ez az egyetlen módja. Mert Magyarországon a hasonlóan gyilkos hormonális fogamzásgátló tablettákon kívül nem igen létezik más, különösen nem azoknak a lányoknak a számára, akik nem merik a kontracepció felelősségének megosztását követelni partnerüktől. Mert nem tudják, hogy követelhetik; mert félnek a partner elvesztésének kockázatától; mert úgy tudják és úgy tapasztalták, hogy partner nélkül nem teljes értékűek. Mert senki sem mondta meg nekik, hogy *önmagukban* (*nem* feleségként, *nem* anyaként) mit érnek. Ezért aztán inkább az abortuszt is vállalják.

Mindebből engem nemcsak a felelőtlen tudatlanság, de a politikai rövidlátás is bánt. Mert nemcsak az a baj, hogy Fekete Gyula elítéli a feminizmust anélkül, hogy tudná, mi a lényege ennek a sokszínű szellemi, társadalmi és politikai mozgalomnak, de az is, hogy nem veszi észre: a családcentrikus politika potenciális szövetségeseit veszíti el a feministákban. Szövetségeseiket a totalitáriánus állammal szemben, amely a magánszféra teljes kontrolljára törekszik. Mert nem veszi észre, hogy a feminista éppúgy elítéli az anyaság-, család- és gyermekellenes politikai gyakorlatot és az igazságtalan adótörvényeket — az emberi méltóság és szuverenitás nevében. A feministákkal szemben Fekete Gyula ugyanazt a boszorkányüldözést folytatja, amelyet önmagával szemben igazságtalannak tart. Szellemi attitűdje azokéhoz hasonló, akik egykor a Coca-Cola ártalmaitól kívánták megvédeni a magyar népet.

* *Hitel* 1989. 13. szám. 52-53.